

Social- och hälsovårdsutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2018—2021

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2018—2021 (SRR 4/2017 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 24.5.2017.

Sakkunniga

Utskottet har hört:

- budgetråd Outi Luoma-aho, finansministeriet
- konsultativ tjänsteman Tanja Rantanen, finansministeriet
- ekonomidirektör Mikko Staff, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Minna Liuttu, social- och hälsovårdsministeriet
- projektchef Anja Noro, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Mikko Nygård, social- och hälsovårdsministeriet
- ekonomidirektör Kai Ollikainen, Folkpensionsanstalten
- forskarprofessor Pasi Moisio, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- specialsakkunnig Tero Tyni, Finlands Kommunförbund
- generalsekreterare Vertti Kiukas, SOSTE Finlands social och hälsa rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Nationalekonomin ökade förra året med 1,4 procent, och enligt finansministeriets prognoser kommer tillväxten i år att bli 1,2 procent. I takt med att ekonomin växer förväntas sysselsättningen stiga och arbetslösheten sjunka till 8,1 procent fram till 2018 (7,4 % år 2021). Trots att tillväxten börjar öka väntas den ekonomiska tillväxten bli måttlig, dvs. cirka en procent, också åren 2020 och 2021.

Underskottet i de offentliga finanserna minskar långsamt. I år kommer underskottet i den offentliga ekonomin dock att öka på grund av i synnerhet konkurrenskraftsavtalet och skattesänkning-

Utlåtande ShUU 5/2017 rd

arna i anslutning till det. Anpassningsåtgärderna och en stabil ekonomisk tillväxt kommer under de kommande åren att på nytt stärka saldot för de offentliga samfunden. De offentliga finanserna kommer dock fortsatt att visa underskott och de inkomster som den spirande ekonomiska tillväxten genererar täcker inte de offentliga utgifterna. Den ekonomiska tillväxten hämmas bland annat av den höga strukturella arbetslösheten och av att befolkningen i arbetsför ålder minskar. Anslagsnivån för social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde stiger nästa år till 14,9 miljarder euro (en ökning med ca 1,1 miljarder euro) och sjunker i slutet av ramperioden till cirka 13,7 miljarder euro. Anslagen under huvudtiteln utgör cirka en fjärdedel av statsbudgeten. De största förändringarna följer av den sänkning av arbetsgivares sjukförsäkringsavgift som ingår i konkurrenskraftsavtalet, av att studerande kommer att omfattas av det allmänna bostadsbidraget, försöken med valfrihet och av att anslag kommer att överföras till landskapens finansieringsmoment som en följd av social- och hälsovårds- och landskapsreformen. Konkurrenskraftsavtalet ökar anslagsbehovet med över 700 miljoner euro nästa år och med under 400 miljoner euro i slutet av ramperioden.

Social- och hälsovårdsreformen och landskapsreformen

Den planerade strukturreformen av social- och hälsovården ska ge vårdbesparingar på tre miljarder euro fram till 2029 och den hör därför till de viktigaste projekten inom förvaltningsområdet för att undanröja hållbarhetsgapet. Ett annat syfte med reformen är att minska skillnaderna i hälsa och välfärd, främja en jämlikare vård och förbättra tillgången till tjänster. Dessutom eftersträvar regeringen att med hjälp av regeringsprogrammet långsiktigt minska kommunernas uppgifter och skyldigheter till ett värde av en miljard euro med besparingar som har effekter också efter valperioden. Ändringarna enligt den regeringsproposition om social- och hälsovårds- och landskapsreformen som lämnades den 2 mars 2017 har beaktats i planen för de offentliga finanserna. Man har även beaktat sådana uppgifter som regeringen redan har bestämt att ska överföras från staten till landskapen, men som ingår i de regeringspropositioner som ska lämnas senare under 2017. De konsekvenser som hänför sig till lagstiftningen om valfriheten i social- och hälsovårdsreformen har inte beaktats. För det förberedande arbetet och styrningen i fråga om genomförandet av social- och hälsovårds- och landskapsreformen, t.ex. för kostnaderna för landskapens temporära förvaltning och landskapsfullmäktige samt för upprättandet och startandet av landskapens servicecenter, anvisas det 58 miljoner euro 2018, 7,7 miljoner euro 2019, 2,2 miljoner euro 2020 och 1,2 miljoner euro 2021.

På sikt ska det gå att få större kontroll över kostnadsökningen inom den offentliga sektorn genom digitaliseringen. Dessutom kräver vård- och regionförvaltningsreformen stora extra satsningar på it-förvaltning och nya informationssystem. Hur detta ska lösas och hurdana resurser detta kräver ska enligt redogörelsen utredas närmare vid den fortsatta beredningen. Utskottet anser det viktigt att digitaliseringen och nya informationssystem införs kontrollerat och på ett totalekonomiskt hållbart sätt inom social- och hälsovården.

Att nedmontera flitfällor

Utskottet välkomnar att redogörelsen föreslår åtgärder som siktar till att reducera de flitfällor som anknyter till den sociala tryggheten. Till åtgärderna hör sänkningen av klientavgifter för små-

Utlåtande ShUU 5/2017 rd

barnspedagogisk verksamhet för låg- och medelinkomsttagare, omläggningen av bostadsbidraget och de aktiverande åtgärderna för arbetslösa.

Å andra kan vissa fastslagna åtgärder samtidigt öka utnyttjandet av utkomststöd, vilket är problematiskt med tanke på flitfällorna. Under åren 2018 och 2019 görs inga indexhöjningar av förmåner som är bundna till folkpensionsindexet och konsumentprisindexet. Ett undantag är dock grunddelen till utkomststödet. Att folkpensionsanstalten samtidigt tar över skötseln av grunddelen minskar underutnyttjandet av utkomststödet, vilket leder till att anslaget för utkomststöd måste höjas. Samtidigt får det behovsprövade utkomststödet en viktigare roll i systemet för social trygghet. Låginkomsttagares beroende av utkomststödet leder lätt till svårare flitfällor och hindrar sysselsättningen av dem. Regeringens genomgripande översyn av den sociala tryggheten och regeringens utredning om en strukturell reform av utkomststödet är därför mycket välkomna.

Konsekvensbedömning

Utskottet har i tidigare utlåtanden (ShUU 2/2015 rd, ShUU 3/2015 rd ja ShUU 7/2016 rd) fäst uppmärksamhet vid hur olika befolkningsgrupper påverkas av den samlade effekten av nedskärningar i olika förmåner och anpassningen av de offentliga finanserna. Det är inte minst med avseende på de social- och hälsovårdspolitiska målen viktigt att konsekvenserna av de åtgärder som läggs fram i budgeten och planen för de offentliga finanserna analyseras med avseende på olika befolkningsgrupper, bland annat pensionärer, barnfamiljer, arbetslösa och studerande, och att det görs redan vid beredningen och presenteras mer överskådligt.

Utskottet konstaterar att bedömningen av de samlade konsekvenserna av de föreslagna ändringarna i fråga om förmåner, klientavgifter och skatter ytterligare måste förbättras för att riksdagen ska få tillgång till nödvändig information som underlag för sina beslut. Också bedömningen i efterskott måste utökas exempelvis genom att bedömningar görs årligen och nödvändiga åtgärder vidtas i det fall att konsekvenserna för vissa befolkningsgrupper är större än beräknat. Utskottet vill också peka på vikten av att konsekvenserna för jämställdheten bedöms på behörigt sätt.

Finansieringen av forskning och utbildning

För utvecklingen inom social- och hälsovården är det av största vikt att beslutsfattandet har tillgång till nödvändiga data. På senare år har exempelvis Institutet för hälsa och välfärd fått se sina resurser minska och neddragningarna har redan nu gett negativa effekter för de viktigaste forsknings- och utvecklingsområdena inom välfärd och hälsa. För uppfyllelsen av det strategiska målet välfärd och hälsa är det nödvändigt att forsknings- och utvecklingsinstitut och myndigheter inom förvaltningsområdet får betryggande resurser.

Den statliga ersättningen på 15 miljoner euro för hälsovetenskaplig forskning på universitetsnivå blir oförändrad, men i samband med social- och hälsovårds- och landskapsreformen kommer denna ersättning att beviljas också för forskning inom det sociala området. För den statliga ersättningen till hälso- och sjukvårdsenheter och till kostnaderna för läkar- och tandläkarutbildning vid universitetet föreslås ett belopp på 96 miljoner euro 2018. Som en följd av social- och hälsovårds- och landskapsreformen beaktar man från ingången av 2019 ett tillägg som föranleds av ut-

Utlåtande ShUU 5/2017 rd

bildningen av specialsocialarbetare och utbildningen i fråga om sjukskötares begränsade rätt att förskriva läkemedel.

Vård för gravida kvinnor med missbruksproblem

Enligt redogörelsen ska det under en övergångsperiod i anknytning till social- och hälsovårdsreformen, dvs. åren 2018 och 2019, reserveras anslag för gravida kvinnor med missbruksproblem. Då riksdagen godkände årets budget förutsatte den att anslag för vård av mödrar med missbruksproblem beaktas i nästa anslagsram och att ansvaret för att ordna och finansiera vården i vårdreformen klart och tydligt anvisas social- och hälsovårdsområdena (FiUB 35/2016 rd).

Också social- och hälsovårdsutskottet har i ett flertal utlåtanden påpekat att tillgången till missbruksvård varierar stort i landet (ShUU 13/2013 rd) och att insatserna för gravida kvinnor med missbruksproblem och deras barn bör förbättras (ShUU 3/2015 rd, ShUU 7/2016 rd)). Riksdagen har sedan 2010 via ett moment under social- och hälsovårdsministeriets huvudtitel beviljat 1—1,5 miljoner euro i statsunderstöd för vård av gravida kvinnor med missbruksproblem direkt till Förbundet för mödra- och skyddshem, som producerar tjänsterna.

Utskottet ser mycket positivt på regeringens beslut att anvisa 3 miljoner euro för vård av gravida kvinnor med missbruksproblem. Beslutet undanröjer osäkerheten kring den aktuella vården och är samtidigt en investering i välfärd, eftersom kostnader för korrigerande åtgärder i ett senare skede kan undvikas. Det är angeläget att servicen till gravida kvinnor med missbruksproblem integreras i landskapens kommande servicesystem. Finansieringen av service till gravida kvinnor med missbruksproblem måste permanentas och den får inte heller i fortsättningen vara beroende av årliga tilläggsanslag som beviljas av riksdagen.

Finansieringen av skyddshem

Det är positivt att anslagen till skyddshemmen stiger med 2 miljoner euro per år under ramperioden. Det betyder att 17,5 miljoner euro är disponibelt för skyddshemstjänster 2019. I det nämnda betänkandet om årets budget ansåg finansutskottet att det i och för sig är positivt att anslaget höjs, men att anslagsnivån inte heller efter det tillåter att antalet platser på skyddshem höjs till den nivå som Europarådet rekommenderar. Social- och hälsovårdsutskottet menar att målet måste vara att antalet skyddshemsplatser successivt höjs till den nivå som rekommenderas i Istanbulkonventionen och av Europarådet och att de stödåtgärder som krävs i Istanbulkonventionen främjas också i övrigt.

Ändringar i förmåner och tjänster för äldre

Från och med 2018 reserveras 10 miljoner euro för höjning av garantipensionen i syfte att förbättra ställningen för pensionstagare med låga inkomster. Höjningen uppgår till cirka 8 euro i månaden per pensionstagare som får garantipension. Också grunddelen till vårdbidraget för pensionstagare höjs från och med 2018.

Det är enligt utskottet viktigt att servicen i hemmet byggs ut för veteranernas del. Hemservicen kan bidra till att veteranerna klarar sig hemma längre än vad de annars skulle göra. Hemservicen

Utlåtande ShUU 5/2017 rd

för veteraner får ett tillskott på 15 miljoner euro för 2018 och 5 miljoner euro för 2019. Också anslaget för rehabilitering av veteraner ökar per veteran som har rätt till rehabilitering.

Konsekvenserna av översynen av kvalitetsrekommendationerna för service till äldre har precisrats. Kommunernas utgifter förväntas minska med 16,5 miljoner euro 2018 och med 33,5 miljoner euro 2019, vilket är ungefär hälften av den ursprungliga uppskattningen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottet anför

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.5.2017

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Niilo Keränen cent
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Anne Louhelainen saf
medlem Sari Raassina saml
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Vesa-Matti Saarakkala saf
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Martti Talja cent
ersättare Ritva Elomaa saf
ersättare Satu Taavitsainen sd
ersättare Sari Tanus kd.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää
utskottsråd Harri Sintonen.

Utlåtande ShUU 5/2017 rd Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2018—2021 svarar inte på de aktuella utmaningarna för ekonomin och sysselsättningen. Regeringen låter bli att genomföra behövliga strukturella reformer, driver envetet social- och hälsovårdsreformen mot kaos och går vidare på sin nedskärningslinje, där framför allt låginkomsttagarnas vardag ytterligare försvåras och människor blir än mer beroende av den sista utvägen, utkomststödet.

Social- och hälsovårdsutskottets utlåtande noterar förtjänstfullt bland annat bristerna i bedömningen av de samlade konsekvenserna av nedskärningarna i förmånerna och anpassningsåtgärderna, att bedömningsförfarandet måste utvecklas och att det framförts oro angående resurserna för forsknings- och utvecklingsinrättningarna inom sektorn. Vi lämnar en avvikande mening till utlåtandet eftersom vi inte kan acceptera regeringens ständiga försämringar av den grundläggande tryggheten och eftersom vi menar att genomförandet av social- och hälsovårdsreformen är svagt underbyggd i resurshänseende och att den marknadsmodell som bildar utgångspunkten för reformen är ett avgörande misstag.

Det får inte skäras ned på grundtrygghetsförmånerna

De ändringar i den sociala tryggheten som regeringen föreslår syftar till att eliminera flitfallor och höja sysselsättningsgraden och till att anpassa utgifterna för förmåner i linje med sparmålen i regeringsprogrammet. Effekterna på sysselsättningen är enligt bedömningarna likväl mycket anspråkslösa och nedskärningarna leder till en ständigt ökande ojämlikhet.

Regeringen har redan tidigare under den här perioden gjort stora nedskärningarna i låginkomsttagarnas köpkraft bland annat genom att försvaga utkomstskyddet för arbetslösa, bostadsbidraget, läkemedels- och sjukförsäkringsersättningarna och sjukdagpenningen. Indexfrysningen av förmåner som är bundna till folkpensionsindex och sänkningen av förmånerna med 0,85 procent betyder att köpkraften för grundtrygghetsförmånerna försämras med 2 procent i år. De lagstiftningsändringar som gjorts 2016 och 2017 låginkomstandelen med 0,6 procentenheter och en ytterligare ökning av låginkomstandelen är att vänta 2018 och 2019. Köpkraften för de förmåner som är bundna till folkpensionsindex försvagas med sammanlagt cirka 5,3 procent mellan 2015 och 2019. Mellan 2017 och 2019 försvagas köpkraften för de här förmånerna med 2,6 procent.

Nivån på grundtryggheten har bedömts vara låg redan före dessa ändringar. Enligt en utvärdering av grundtryggheten har de hushåll som lever på grundtrygghet inte tillräckligt stora inkomster för att ha råd med en rimlig konsumtionsnivå ens om man som inkomst inräknar ett kalkylmässigt utkomststöd.

Utöver de tidigare nedskärningarna tänker regeringen nu sänka bostadsbidraget genom att återinföra ett tak för hur mycket bidrag man kan få per kvadratmeter och genom att binda justeringarna av bostadsbidraget till levnadskostnadsindex i stället för till hyresindex. På längre sikt sänker indexskiftet förmånens nivåutveckling avsevärt. Någon närmare bedömning av hur ett bidragstak

Utlåtande ShUU 5/2017 rd Avvikande mening 1

per kvadratmeter kommer att påverka försörjningen kan ännu inte göras. De kommunvisa maxgränserna och de regionala skillnaderna i tillgången till hyresbostäder med skälig hyra och i hyresnivå är avgörande för vilka konsekvenser ändringen medför. Det är till exempel typiskt för huvudstadsregionen att hyrorna har stigit mer än den allmänna prisnivån, och i Helsingfors bor flertalet av bidragstagarna ensamma i en liten hyresbostad. I sådana bostäder är hyran per kvadratmeter den allra högsta.

Det är i och för sig viktigt att dämpa ökningen av kostnaderna för bostadsbidrag, men vi anser att problemet med ökande kostnader inte kan lösas genom att försvaga stödet till låginkomsttagarna. De här nedskärningarna ger omedelbart utslag i låginkomsttagarnas vardag. Reformen försätter människor i ojämlik ställning och tvingar dem att söka utkomststöd. Enligt siffrorna i redogörelsen ska reformen sänka utgifterna för bostadsbidrag med 30 miljoner euro per år, men samtidigt leder den till att utgifterna för utkomststöd ökar med 17 miljoner euro. Ökningen av utgifterna för utkomststöd visar att ändringen ökar utnyttjandet av utkomststöd och därigenom också de flitfällor som är förknippade med förmånen. Detta trots att ett av målen för reformen är att stärka incitamenten för att ta emot arbete.

I stället för att skära ned vore det bättre att stödja byggandet av bostäder med skäliga boendekostnader, att överhuvudtaget främja bostadsbyggandet och att stärka sysselsättningen.

Regeringen fortsätter att straffa de arbetslösa. Avregleringen gäller inte de arbetslösa, utan regeringen lägger på dem ytterligare skyldigheter och ökar kontrollen av dem. Utkomstskyddet för arbetslösa förnyas genom en aktiverande modell, där den arbetslöse efter tre månaders arbetslöshet påförs en självriskdag per månad. Den arbetslöse kan undvika självriskdagen genom att vara aktiv. Aktivering är i sig en bra sak, men om modellen inte beaktar att de arbetslösa befinner sig olika situationer och har varierande funktionsförmåga kan den leda till att uttryckligen de mest utsatta utsätts för nedskärningar. Modellen kan leda till förvärrad marginalisering. Den kan också bidra till att människor måste ty sig till utkomststöd samt medföra flitfällor och byråkratiska hinder. Det förbättrar varken de arbetslösas förutsättningar för att få arbete eller deras välfärd.

Vi ser det som nödvändigt att det till genomförandet av den aktiverande modellen ansluts tillräckligt med meningsfulla och sysselsättningsfrämjande tjänster av hög kvalitet. Likaså är det viktigt att en arbetssökande själv individuellt kan främja sin kompetens, sitt arbetssökande, sin sysselsättning eller inledandet av företagsverksamhet om lediga jobb eller service inte står att få. Som andra metoder bör man också beakta åtgärder som anknyter till att främja de arbetslösas arbetsförmåga såsom deltagande i kamratstödsgrupper, frivillig verksamhet och så vidare. De arbetslösa ska ha lika möjligheter att påvisa sin aktivitet och undvika självriskdagar.

Regeringen tänker inte på försörjningen för dem som får en låg arbetspension. Vi förutsätter att regeringen gör upp ett åtgärdsprogram för att minska fattigdomen bland pensionärer och säkerställa pensionärernas försörjning. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid ställningen för äldre kvinnor och dem som får låg arbetspension. Som ett led i programmet ska regeringen bland annat utreda vilka alternativ det finns för att höja folkpensionen och utveckla beskattningen samt utreda effekterna av pensionstagarnas bostadsbidrag, service och serviceavgifter.

Utlåtande ShUU 5/2017 rd Avvikande mening 1

Social- och hälsovårdsreformen måste få tillräckliga resurser

Vi har förbundet oss att genomföra en social- och hälsovårdsreform, som uppfyller de viktigaste och allmänt godtagna målen för en översyn av både socialvården och hälso- och sjukvården. Bland målen märks att främja välfärd och hälsa, minska skillnaderna i hälsa och välfärd, stärka primärvården och säkerställa lika tillgång till vård.

Integrerad social- och hälsovård är en viktig metod för att främja hälsa och välfärd och att i förlängningen nå upp till de planerade besparingarna. När ansvaret finns samlat på ett ställe, försvinner frestelsen att ta till suboptimering. I stället blir det lönsamt att satsa på välfärdsstärkande angreppssätt och att förbättra servicen. I sista hand är det medborgarna som vinner på kuppen eftersom de får vårdinsatser av rätt slag och vid rätt tidpunkt utan att vårdbehovet som regel hinner bli för stort. Men den marknadsbaserade modell med många producenter som utgör kärnan i regeringens social- och hälsovårdsreform står långt ifrån det här idealet. Regeringens modell splittrar upp ansvaret för servicen på ett otal producenter, utan att det finns några genuina verktyg för att genomföra integrationen eller dämpa kostnaderna. Enligt vissa experter kommer regeringens modell att orsaka många problem, innebära att människor och kostnader flyttas mellan enheterna och i värsta fall försämra situationen för klienterna och patienterna. Ett absolut villkor för en modell med många olika producenter är att det finns effektiva och fungerande informationssystem. Patientuppgifter måste röra sig smidigt och säkert. Också patienterna behöver data för att kunna välja. För att modellen ska fungera krävs att konsumenterna är ytterst aktiva och servicemedvetna. Men man har knappt kommit igång med att ta fram jämförande data eller bygga upp en kunskapsbas. Experter anser det vara omöjligt att få fram fungerande IKT-system inom den planerade tidsramen och med de till buds stående resurserna.

För det förberedande arbetet och styrningen i fråga om genomförandet av social- och hälsovårdsreformen och landskapsreformen, t.ex. för kostnaderna för landskapens temporära förvaltning och landskapsfullmäktige samt för upprättandet och startandet av landskapens servicecenter, anvisas det 58 miljoner euro 2018, 7,7 miljoner euro 2019, 2,2 miljoner euro 2020 och 1,2 miljoner euro 2021. Lösningarna för it-förvaltningen och it-systemen och de resurser dessa kräver kommer att preciseras under den fortsatta beredningen. För försöken med valfrihet inom social- och hälsovården avsätts 100 miljoner euro för 2018. Sakkunniga har under utskottets utfrågningar ansett att de planerade resurserna för genomförande av reformerna är alltför anspråkslösa. Det ska också noteras att det i redogörelsen föreslås nedskärningar på 166 miljoner euro i landskapens statsandelar för 2020, dvs. då reformen är inne i den kritiska startfasen. Att så radikalt skära ned på anslagen mitt under omvälvningen kan till och med äventyra patientsäkerheten och folkhälsan.

Också målet att genom reformen bryta kostnadsutvecklingen och uppnå inbesparingar på 3 miljarder euro fram till 2029 anses vara orealistiskt. Propositionerna om ordnandet av social- och hälsovårdstjänster, valfrihet och landskapsreformen ger i de föreslagna formerna inga inbesparingar såvida inte servicenivån försvagas eller klientavgifterna höjs.

Europarådets utskott för sociala rättigheter konstaterade i ett avgörande av den 9 maj att miniminivån på den sociala trygghet som utgörs av arbetsmarknadsstöd och bostadsbidrag är för låg i Finland. Finland har upprepade gånger ansett att det sociala trygghetssystemet måste granskas som en helhet där man beaktar såväl servicen som exempelvis klientavgifterna. Genom den oreda

Utlåtande ShUU 5/2017 rd Avvikande mening 1

som social- och hälsovårdsreformen ställer till hotas nu också servicekvaliteten och den nuvarande nivån på klientavgifterna. Regeringen tänker dessutom ytterligare försvaga bland annat personaldimensioneringen och personalstrukturen inom äldreomsorgen, trots att det dagligen kommer rapporter från fältet om att dimensioneringen är alltför knapp, att det inte går att göra ett bra jobb, att vårdpersonalen stupar under arbetsbördan och att patientsäkerheten äventyras.

Vi ser det som nödvändigt att social- och hälsovårdsreformen genomförs kontrollerat och stegvis. Först gäller det att få ordning på det plan där servicen ska ordnas (landskapen), därefter kan vi besluta om finansieringssystemet och till slut kan vi öka valfriheten på ett sätt som tryggar medborgarnas lika rätt till goda social- och hälsovårdstjänster i rätt tid. Med en hanterbar förändringsprocess blir det möjligt att ha kvar dagens service på en rimlig nivå och utveckla tjänsterna.

Avslutningsvis

Utgifterna för utkomststöd kommer att stiga när regeringen fryser index för de grundläggande trygghetsförmånerna och bostadsbidraget. Utkomststödet får en allt större roll i det sociala trygghetssystemet. Institutet för hälsa och välfärd menar att detta, och den förmånsbehandling som skapats för utkomststödet hos FPA, har skapat förvirring i fråga om det behovsprövade utkomststödet som en sista utväg i socialskyddssystemet. Vi har också tidigare noterat att de ständiga nedskärningarna i grundläggande förmåner på sikt leder till att de orsaksbaserade sociala trygghetsförmånerna och bostadsbidraget förlorar i betydelse och det behovsprövade och hushållsspecifika utkomststödet i stället blir viktigare för människors försörjning och boendeutgifter.

Därför uppskattar och välkomnar vi regeringens beslut att bereda en genomgripande översyn av det sociala trygghetssystemet. Vi hoppas och föreslår att också oppositionen involveras i beredningen, så att vi genom reformen kan skapa en modell som står sig i tiden och överlever olika regeringssammansättningar.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.5.2017

Tuula Haatainen sd
Anneli Kiljunen sd
Outi Alanko-Kahiluoto gröna
Satu Taavitsainen sd

Utlåtande ShUU 5/2017 rd Avvikande mening 2

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Allmänt

Finlands ekonomi visar äntligen tecken på återhämtning men står fortfarande inte på stabil grund. Statskulden växer fortfarande. Det är bra att det görs satsningar på förebyggande arbete och att anslagen för skyddshem utökas. Flitfällorna måste absolut elimineras, eftersom regeringens främsta mål måste vara att höja sysselsättningen. Tyvärr underlåter regeringen att genomföra de stora reformer som behövs, trots att den medger att sysselsättningsmålet på 72 procent inte kommer att nås.

Fler kvinnor kan slussas ut i arbetslivet med en reform av hemvårdsstödet och familjeledigheterna

Sysselsättningsnivån bland kvinnor är lägre i Finland än i de övriga nordiska länderna. Orsaken till det är att vårt nuvarande hemvårdsstöd och system för familjeledighet inte sporrar mammornas karriärer i arbetslivet.

Återgången till arbetslivet fördröjs, vilket samtidigt sänker kvinnornas lön och pension. Hemvårdsstödet måste ses över; det bör ges ut för en kortare maxtid än i dag. Dessutom bör familjeledigheterna revideras så att det nuvarande systemet med inkomstbunden moderskaps-, faderskaps- och föräldraledighet ersätts med modellen 6+6+6. Den modellen sporrar papporna att utnyttja familjeledigheten. Om båda föräldrarna utnyttjar hela sin rätt till familjeledighet, förlängs den inkomstbundna familjeledigheten till sammanlagt 18 månader. Modellen 6+6+6 förlänger familjeledighetens inkomstbundna del till 12 månader för den ena föräldern (maxlängden är i dag cirka 10,5 månader för mammorna). Den grupp som kan utnyttja familjeledigheten måste utvidgas så att ledigheten också ska gälla pappor som inte bor tillsammans med barnets mamma. Också någon annan som står familjen nära skulle kunna utnyttja de sista sex månaderna av ledigheten. Maxlängden för hemvårdsstöd skulle förkortas från nuvarande 26 månader till 13 månader. Därigenom vill vi uppmuntra kvinnor att gå tillbaka till arbetslivet tidigare än i dag. Familjerna ska ges rätt att flexibelt välja när det förkortade hemvårdsstödet utnyttjas. I det stora sammanhanget betyder det att hemvårdsstödet — om det utnyttjas oavbrutet genast efter föräldraledigheten — maximalt kan utnyttjas fram till dess att barnet fyller 2 år och 6 månader.

Syftet med reformen är att göra det lättare att kombinera arbetslivet och familjen. I exempelvis Sverige uppmuntrar arbetskulturen mammorna att återgå till arbetslivet på deltid redan i ett tidigare skede. Därigenom är det också möjligt att de hela tiden håller sig bättre à jour med utvecklingen i arbetslivet. Avsikten är inte att tvinga ut mammorna i arbete, utan att underlätta kvinnornas sysselsättning och återgång i arbete, möjliggöra flexibla deltidsarbete och öka pappornas medverkan i vården av barnen. Genom att satsa på ett jämlikt familjeledighetssystem investerar vi samtidigt i framtiden och i familjernas välfärd.

**Utlåtande ShUU 5/2017 rd
23.05.2017**

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.5.2017

Veronica Rehn-Kivi sv

Utlåtande ShUU 5/2017 rd Avvikande mening 3

AVVIKANDE MENING 3

Motivering

Även om det ser ut som om Finlands ekonomi håller på att vända uppåt ger inte regeringens redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2018—2021 nya lösningar i den omfattning som de aktuella utmaningarna för ekonomin och sysselsättningen kräver. Det finns saker i redogörelsen som vi kan omfatta, men många goda initiativ urvattnas i genomförandefasen. Dessutom är många av de åtgärder regeringen hittills genomfört tyvärr riktade mot de människor som redan tidigare var mest utsatta. Det skulle ha behövts förslag som rättade till detta missförhållande.

Social- och hälsovårdsutskottet tar i sitt utlåtande fasta på ett flertal viktiga teman och aspekter. Utöver dem vill jag dels lyfta fram vissa delområden som helt glömts bort, dels framföra att jag är av annan mening i fråga om vissa teman som tas upp i utlåtandet. Därför lämnar jag en avvikande mening till utskottets utlåtande.

De äldre och barnfamiljerna

Regeringen har under den här valperioden vidtagit många åtgärder som försämrat situationen för de grupper som redan tidigare var mest utsatta, däribland de äldre och barnfamiljerna. I fråga om många åtgärder har man inte ens lyckats göra ordentliga bedömningar av de olika propositionernas sammantagna konsekvenser, vilket lett till oskäligt betungande lösningar. Jag omfattar social- och hälsovårdsutskottets konstaterande att de samlade konsekvenserna av de föreslagna ändringarna i fråga om förmåner, klientavgifter och skatter ytterligare måste förbättras för att riksdagen ska få tillgång till nödvändig information som underlag för sina beslut, och att också bedömningen i efterskott måste utökas exempelvis genom att bedömningar görs årligen och nödvändiga åtgärder vidtas i det fall att konsekvenserna för vissa befolkningsgrupper är större än beräknat.

En god ålderdom förutsätter rätt till fullständigt människovärde, grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter. De här värdena måste förbli grundpelarna i vårt samhälle. En av våra beslutsfattares viktigaste uppgifter är att trygga en värdig ålderdom. Det relativa antalet vårdare är inte tillräckligt stort. Vid dimensioneringen får man inte glömma att endast de som har avsevärt nedsatt funktionsförmåga och stort vårdbehov bor på institution idag. Det finns så gott som inga lättbehandlade klienter längre som kan jämna ut personaldimensioneringen vid institutionerna, eftersom de bor kvar hemma där de får stöd. Alla vårdenheter klarar i dagsläget inte av att trygga en tillräckligt god basvård.

Läkemedelsersättningarna har redan sänkts flera gånger under den här regeringsperioden. Högre självrisker är ett direkt ingrepp i äldre människors redan nu dåliga möjligheter att försörja sig. Sådana sparåtgärder slår hårdast mot dem som redan nu har det sämst ställt.

Regeringen sänkte också de indexbundna förmånerna, däribland barnbidraget och det allmänna bostadsbidraget, med 0,85 procent. Också dessa nedskärningar drabbar de mest utsatta, såsom barnfamiljer och äldre med låga inkomster.

Utlåtande ShUU 5/2017 rd Avvikande mening 3

Tyvär hittade regeringen i samband med halvtidsöversikten inga lösningar som kunde råda bot på dessa problem.

Däremot är införandet av försörjartillägget till studerande med familj ett litet steg i rätt riktning. Tyvär är denna höjning som gäller barnfamiljer alltför liten. Den täcker inte ens den tidigare nedskärningen i studiestödet. I kristdemokraternas alternativa budget föreslog vi en höjning av försörjartillägget med 200 euro. Det har blivit ytterst svårt och ekonomiskt utmanande att kombinera studier och familjeliv i Finland. Studerande familjer lever under fattigdomsgränsen. De borde få mer stöd, så att det blir möjligt att bilda familj redan under studietiden. Genom att stödja studerande familjer får också fler unga kvinnor möjlighet att gå ut i arbetslivet efter studierna. Det bidrar alltså till ökad jämställdhet i arbetslivet.

Sänkningen av avgifterna för småbarnspedagogisk verksamhet är visserligen en välkommen åtgärd för många medelinkomstfamiljer, men också på den här punkten hade det varit välkommet med en djärvare utveckling av familjeledigheterna och dagvården. Exempelvis skulle kristdemokraternas småbarnsbonus (Taaperobonus) ge barnfamiljerna ökad flexibilitet, tydlighet och valfrihet. Enligt den modellen utbetalas ett stöd på 350 euro för varje barn i dagvårdsålder som inte får kommunal barndagvård. Familjerna ska flexibelt kunna använda stödet för att köpa omsorgstjänster eller hemvård. Bonusen skulle vara till nytta särskilt för dem med atypisk eller tillfällig anställning, för familjer med många barn och för dem som själva ordnar vården av barnet.

Det sociala trygghetssystemet, sysselsättningen och utbildningen

Våra system för bostadsbidraget och den sociala tryggheten behöver ses över. De ständigt ökande bostadsbidragen kanaliseras till hyresgivarna och höjer den allmänna hyresnivån. Regeringens hafsigt beredda nedskärningen av bostadsbidraget skapar nu dock stora problem för många. Människor kommer att tvingas söka utkomststöd. Översynen av bostadsbidraget borde ha kopplats till den stora revideringen av den sociala tryggheten och den borde ha genomförts så att ingen som är beroende av stödet hamnar i knipan. I det här sammanhanget måste man påpeka att det också är viktigt att kraftigt främja byggande av nya, förmånliga bostäder. När totalreformen av den sociala tryggheten inleds bör beredningen beakta Kristdemokraternas flexibla modell för grundtrygghet. Modellen eliminerar flitfällor och uppmuntrar till att arbeta.

Regeringens nedskärningar inom utbildningen är på många sätt förödande. En försvagad utbildning ger verkningar för individerna, företagen, kommunerna och regionerna och i slutändan för sysselsättningen och konkurrenskraften i hela landet. När man prutar på utbildningskvaliteten prutar man samtidigt på kompetensen. Med hänsyn till såväl individens som samhällets konkurrenskraft är det viktigt att stärka kompetensen i stället för att som regeringen försvaga den. För näringslivet är det livsviktigt att få tillgång till kunniga anställda med högklassig utbildning. Konkurrenskraftsavtalet kommer inte att ge någon större nytta om arbetskraftens produktivitet samtidigt försvagas. Mot den bakgrunden är de nu föreslagna extra anslagen för forskning, utveckling, exportfrämjande och utbildning ytterst välkomna, men också dessa satsningar är alltför blygsamma.

Det blev inte mycket av regeringens sysselsättningsreform. Några större framsteg nåddes inte i fråga om lokala avtal och inget gjordes heller åt de missriktade företagsstöden. Små satsningar

Utlåtande ShUU 5/2017 rd
Avvikande mening 3

gjordes på arbetskraftstjänsterna, men inte i den utsträckning som skulle krävas. Finlands stöd-system sporrar fortfarande inte arbetslösa att ta emot jobb.

Social- och hälsovårdsreformen

Valfrihet för individen är i princip något välkommet. Friheten att välja social- och hälsovårdstjänster måste utvecklas och främjas kontrollerat och stegvis, så att målen för reformen — dvs. att minska ojämlikheten, öka integrationen och dämpa kostnaderna — verkligen uppnås. Det krävs stora förändringar i regeringens modell för valfrihet för att vi ska kunna nå målen och samtidigt bevara väl fungerande element och förfaringssätt.

Regeringens riktlinjer för valfrihetsreformen skapar alltför stort utrymme för uppkomsten av regionala privata och stora internationella centra. För att medborgarna verkligen ska få frihet att välja måste de mindre tjänsteproducenterna, småföretagen, organisationerna och stiftelserna ha förutsättningar att fortsätta med sin verksamhet också efter reformen. Som reformen ter sig idag vilar förutsättningarna uttryckligen för de små aktörerna på mycket osäker grund.

En stor fråga — med tanke på den ytterst strama tidsplanen — är hur datasystemen kommer att fungera. För att reformen ska lyckas krävs att patient- och klientdatasystemen fungerar smidigt och säkert. Det är dock inte möjligt med den ytterst strama tidsplan som regeringen satt upp.

Det måste finnas någon som har det övergripande ansvaret för social- och hälsovårdstjänsterna. Regeringens modell med tvångsbolagisering slår sönder servicekedjorna, och samtidigt riskerar kostnaderna skena iväg. De uppspjälkade vårdkedjorna försvagar ställningen särskilt för dem som behöver mycket service och leder lätt till ökade kostnader. I värsta fall hamnar patienten eller klienten utom räckhåll för vårdkedjan. Det behövs mer personalresurser, läkare och skötare, och tjänsterna måste ges i rätt tid och vara korrekt dimensionerade. Betydligt större resurser måste riktas till förebyggande basala tjänster som stärker välfärden. Det skulle inte bara öka välfärden bland medborgarna utan också ge de inbesparingar som eftersträvas.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 23.5.2017

Sari Tanus kd